

De heer H.G.J. Kamp
Minister van Economische Zaken
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats en datum

Den Haag / Utrecht, 30 april 2015

Ons kenmerk

Br-secr 423a-N

Uw kenmerk

Onderwerp:

Reactie op Regeling windenergie op zee 2015 (Regeling SDE WoZ), nr WJZ/15031513.

Geachte minister Kamp,

Energie-Nederland en de Nederlandse Wind Energie Associatie (NWEA) danken u voor de geboden gelegenheid een zienswijze in te dienen op de *“Regeling van de Minister van EZ tot aanwijzing van productie-installaties voor hernieuwbare energie met behulp van windenergie op zee als subsidiabele categorie in het kader van de SDE (Regeling windenergie op zee 2015)”*.

Wij zijn verheugd over uw voortvarende aanpak om het wettelijk kader te scheppen waarmee uitvoering kan worden gegeven aan de doelen van het Energieakkoord voor windenergie op zee.

Voordat wij onze zienswijze per artikel behandelen willen wij graag vier onderwerpen van deze Regeling in algemene zin benadrukken:

1. **De ingangscriteria: gezonde competitie met serieuze biedingen,**
2. **Heldere procedure en handhaving na aanwijzing van de winnaar,**
3. **Aanvang 5 jaarstermijn en voorkomen en verkorten van bezwaar- en beroepsprocedures,**
4. **Voldoende tijd om een concurrerende bieding te doen.**

Wij lichten deze vier onderwerpen hieronder nader toe:

Ad 1. De ingangscriteria: gezonde competitie met serieuze biedingen.

Wij verzoeken u de ingangscriteria voor deelname aan de tender zodanig te stellen dat gewaarborgd wordt dat de winnende partij het windpark ook daadwerkelijk zal bouwen en binnen de gestelde tijd. Zowel de overheid als de ontwikkelaars hebben een groot belang bij serieuze biedingen en speculatie zoveel mogelijk te voorkomen. Dat kan door de eisen voor het indienen van de bieding te verhogen.

Een stevige eerste bankgarantie

In de Regeling is nu sprake van een bankgarantie van €5 miljoen na het tekenen van de uitvoeringsovereenkomst, die een jaar na de beschikking wordt verhoogd tot €25 miljoen. Wij stellen voor om de eerste bankgarantie na het tekenen van de uitvoeringsovereenkomst te verhogen naar €15 miljoen.

Hoewel de overheid nu een fors deel van de ontwikkelings- en onderzoekskosten op zich neemt, zal een serieuze investeerder ook veel geld steken in het voorbereiden van een serieus bod. Naar onze ervaring bedraagt dit circa €5 à €10 miljoen. Een eerste bankgarantie van €5 miljoen is dan laag ten opzichte van deze ontwikkelkosten. Dit geeft namelijk de ruimte om zonder gedegen voorbereiding een bod te doen en alleen die bankgarantie (à €5mln) te stellen. Dat is dan goedkoper dan een serieuze bieding voor te bereiden.

Bij een eerste bankgarantie van €15 miljoen is er meer waarborg dat de winnende partij inderdaad de uitvoeringsovereenkomst ondertekent, het windpark daadwerkelijk kan financieren en gaat bouwen, in plaats van dat de bieder pas achteraf gaat uitzoeken of het windpark wel financierbaar en uitvoerbaar is.

Overigens kan de ingangsdatum van de tweede bankgarantie beter worden aangepast naar 18 maanden. Daarmee wordt beter aangesloten bij het verwachte moment van het (definitieve) investeringsbesluit.

Verzekerd voldoende financiële draagkracht voor investering

Verzekerd moet zijn dat de winnaar van de tender voldoende financiële draagkracht heeft om het project te kunnen financieren en tijdig te realiseren. Het huidige voorstel voor een eigenvermogens eis van 5% is daarvoor te laag. Wij verzoeken u die eis te verhogen naar 25%. Dat percentage ligt dicht bij het minimale niveau dat in de financiële markt nodig is om het project gefinancierd te krijgen. Wij wijzen er in dit verband op dat de berekeningen van het SDE-bedrag uitgaan van 30% eigen vermogen als richtcijfer.

Het verhogen van de eis aan het eigen vermogen betekent niet dat de concurrentie wordt verminderd. Het zal partijen wel dwingen om vóór de bieding al te zorgen voor een solide financiële basis, al dan niet via het vormen van een consortium met kapitaalkrachtige partners. Ook dit zal bijdragen aan een systeem dat speculatieve biedingen voorkomt en een tijdige realisatie tegen de beste prijs beter waarborgt.

Om meer zekerheid te verkrijgen over financierbaarheid van het project kan ook worden overwogen een financieringsplan op te nemen als voorwaarde bij het uitbrengen van een bod.

Tot slot wordt voorgesteld om de termijn voor het stellen van de bankgarantie als fatale termijn te beschrijven: het niet tijdig stellen van de bankgarantie is dan een grond voor weigering of intrekking

Ad 2. Heldere procedure en handhaving na aanwijzing van de winnaar

De concept-Regeling voorziet enkel in de Toelichting in de consequenties wanneer de winnaar één of meerdere verplichtingen niet nakomt of vertraging oploopt. Wij stellen voor om de volgende punten duidelijker uit te werken in de Regeling zelf:

- Wat is het gevolg voor de aangewezen winnaar bij niet nakomen;
- welke sancties worden toegepast;
- op welke gronden en wanneer verliest de winnaar zijn rechten en hoe;
- hoe gaat de beschikking naar de runner-up?

Daarnaast verzoeken wij u om vertraging in de gunningsfase zoveel mogelijk te beperken. Dat kan onder andere door bij de aanvraag te verplichten toe te voegen:

- (i) de getekende uitvoeringsovereenkomst, en
- (ii) de bankgarantie, afroepbaar is vanaf de datum van de uitvoeringsovereenkomst/subsidiebeschikking.

Dit kan worden gerealiseerd door artikel 13 onder A van de ministeriële regeling aan te vullen met een bepaling dat, in aanvulling op artikel 56 lid 2 onder g en lid 3, deze twee bescheiden moeten worden overgelegd.

Ad 3. Aanvang van 5-jaarstermijn ingebruikname en voorkomen dan wel verkorten van bezwaar- en beroepsprocedures

Aanvang van de 5 jaarstermijn voor ingebruikname.

Op grond van de Regeling moet het windpark in gebruik zijn binnen vijf jaar nadat het Kavelbesluit onherroepelijk is. Maar het is essentieel dat behalve het *Kavelbesluit* ook de *Windvergunning* en de *SDE-beschikking* onherroepelijk zijn voordat de 5-jaarstermijn kan aanvangen. Marktpartijen kunnen geen (grote) investeringen doen voordat zij zekerheid hebben over de rechtmatigheid van de verleende vergunning en subsidie. Wij verzoeken u de Regeling daarop aan te passen.

Voorkomen dan wel verkorten van bezwaar- en beroepsprocedures

Belangrijk is dat de winnende partij tijdig een investeringsbesluit kan nemen op basis van een onherroepelijke subsidiebeschikking.

Wij pleiten ervoor de procedures rond beschikking en windvergunning te versnellen, door:

- de beroepen op het kavelbesluit, de windvergunning en de subsidiebeschikking te stroomlijnen door deze procedures zoveel mogelijk samen te voegen en onder te brengen bij één bestuursrechter,
- zo kort mogelijke bezwaartermijnen toe te staan, voor het besluit zelf één keer 13 weken in plaats van twee keer 13 weken (door middel van een wijziging van het Besluit zelf)
- de versnellingsinstrumenten uit de C&H-wet net als bij het kavelbesluit ook op de subsidiebeschikking en windvergunning van toepassing te laten zijn.

Wij verzoeken u de Regeling en de daarmee samenhangende wet- en regelgeving daarop aan te passen.

Het aantonen van financiële, economische en technische haalbaarheid zelf kunnen aanleiding geven tot bezwaar en beroep. Wij verzoeken u deze eisen zodanig te stellen dat een duidelijke, objectieve

beoordeling kan plaatsvinden die zo min mogelijk aanleiding geeft om te worden aangevochten. Ook verzoeken wij de mogelijke gronden voor bezwaar en beroep zo helder en objectief mogelijk te omschreven inclusief de daarvoor geldende (kortst mogelijke) wettelijk termijnen.

Verander grondslag vollasturencap

Zoals de Regeling nu is ingericht moet, naast het tenderbedrag, in de bieding ook een waarde worden opgegeven voor de maximale vollasturen per jaar (de vollasturencap, het maximale aantal uren per jaar waarvoor de SDE vergoeding geldt), gebaseerd op een (ook in te dienen) windrapport, waarin de “P50-waarde” wordt bepaald door een onafhankelijke partij. Deze vollasturencap heeft een grote invloed op het tenderbedrag.

De sector voorziet dat dit enerzijds kan leiden tot ‘gaming’ en het opstellen van misschien (te) gunstige windrapporten en anderzijds verliezende partijen aanleiding kan geven bezwaar- en beroepsprocedures te beginnen .

De situatie voor de P50-methode is anders dan bij wind op land. Daar is het een bruikbare methode om vast te stellen hoeveel beslag door een ontwikkelaar op het SDE-budget wordt gedaan. Een belangrijk verschil is echter dat een ontwikkelaar daar al ‘de winnaar’ van een kavel/vergunning is. Gaming speelt dan geen rol. Voor wind op zee moeten kavel en vergunning juist in concurrentie worden verworven. Dat kan strategisch gedrag uitlokken via “gunstiger” windrapporten uitlokken en uiteindelijk een bezwaargrond worden voor verliezende partijen.

Om gaming en onnodige bezwaarprocedures te voorkomen stellen wij voor in de Regeling partijen niet te vragen zelf een (P50) waarde voor de vollasturen op te geven maar door deze in de Regeling vast te stellen op een voor iedereen gelijke en hoge waarde van bijvoorbeeld 5.000 uren. Dat is eenvoudiger, objectiever, bevordert eerlijke concurrentie en vermindert de kans op bezwaar en beroep. Bovendien kan daarmee het systeem van ‘banking’ ook komen te vervallen, althans als de waarde voor de maximale vollasturen hoog genoeg is (in de buurt van de P1-waarde plus 100 uur).

Wel zou de P50 berekening eventueel onderdeel kunnen worden van de uitvoeringsovereenkomst, zodat – na de gunning - de overheid een reële inschatting van het subsidiebeslag krijgt, op een vergelijkbare manier als nu bij wind op land.

Overigens hangt een mogelijke aanpassing van de P50-methodiek ook samen met de definitieve tekst in de AMvB STROOM ten aanzien van de compensatieregeling voor onbeschikbaarheid van het net op zee. (zie bijlage B).

Als deze wijziging in de Regeling niet kan worden overgenomen, dan treedt de sector graag in overleg om hier gezamenlijk oplossingen voor te vinden.

Ad 4. Voldoende tijd voor concurrerende biedingen

De sector heeft eerder al aangegeven hoe er efficiënt met de korte tijd tot de eerste tender en het gelijktijdig nog in wording zijnde wetgevingsproces kan worden omgegaan. Daartoe is het begrip ‘Ijkpunt’ ingevoerd, het moment voor de start van de tenderperiode en waarop er voldoende informatie beschikbaar is om een serieus bod te kunnen voorbereiden (voor specificatie van die

informatie: zie bijlage D bij deze brief). In de praktijk ligt dat moment tot nu toe op 1 juli 2015. Er wordt door de overheid hard gewerkt om deze datum te halen.

Het parkontwerp en de keuze voor type fundatie en turbine is van deze informatie afhankelijk en bepaalt in grote mate de hoogte van de benodigde investering. Ontwikkelaars hebben de tijd nodig voor het voorbereiden van een concurrerende bieding voor een gedetailleerd parkontwerp en onderhandelingen met leveranciers. Meer voorbereidingstijd leidt tot minder onzekerheden en scherpere biedingen.

Wij pleiten ervoor de datum van het 'Ijkpunt' vast te houden en ook de sluitingsdatum van de tender te houden op minimaal negen maanden na dit 'ijkpunt'.

Kritisch daarbij is het verzamelen van de gegevens van minimaal één jaar lokale windmetingen, die nog niet zijn begonnen. Wij verzoeken hier een oplossing voor te vinden. Naast zo snel mogelijk beginnen, kan die oplossing wellicht gevonden worden door windgegevens van omliggende (Belgische) parken te verwerven.

Wij hopen met deze brief en bijlagen een constructieve bijdrage te leveren voor het verbeteren van de Regeling en daarmee het succes van de verdere uitrol voor Wind op zee in Nederland.

Wij zijn graag bereid voor nader overleg of toelichting.

Hoogachtend

Energie Nederland

Walter Ruijgrok

Nederlandse Wind Energie Associatie

Dolf Elsevier van Griethuysen
Coördinator Offshore

Lange Houtstraat 2
2511 CW 's Gravenhage

Korte Elisabethstraat 6
3511 JG Utrecht

Bijlagen:

I: Artikelsgewijze behandeling van de Regeling

A: Dialoog met overheid

B: Reactie NWEA compensatieregeling

C: Koppeling Realisatieovereenkomst en Aansluit- en Transportovereenkomst netbeheerder

D: Ijkpunt

BIJLAGE I: Artikelsgewijze behandeling van de Regeling

Er wordt reactie gevraagd op: Artikel 3, artikel 4, artikel 5 en artikel 6 (met uitzondering van artikel 6 lid 1), artikel 8, artikel 9 lid 2 en 3, artikel 10, artikel 11 lid 2, artikel 13, artikel 14 en de bijlage behorende bij artikel 8.

Ook op de artikelen 1, 2, 7, en 12 hebben NWEA en Energie-Nederland enkele opmerkingen, deze komen in volgorde van alle artikelen hieronder aan bod.

Artikel 1 Begripsbepalingen

- Netto P50-waarde vollast uren: vollasturen jaarproductie ‘bepaald met 50% waarschijnlijkheid’ is onjuist, het gaat erom dat deze vollasturen met een waarschijnlijkheid van 50% worden behaald, waarbij de windsnelheid wordt aangenomen Weibull verdeeld te zijn. Definitie van P50 gewenst.
- Definitie van ‘producent’ gewenst. Hoe verhoudt deze zich tot de subsidie-aanvrager? De tekst zou op de termen producent en aanvrager moeten worden gescreend, voor een juist gebruik. Bovendien moet het helder zijn dat de producent uit meerdere gezamenlijke initiatiefnemers kan bestaan, bijvoorbeeld een VOF of CV.
- Definitie ‘nominaal vermogen’ verduidelijking gewenst. Niet helder wie met ‘de leverancier’ wordt bedoeld.
- Definitie van ‘tenderbedrag’ gewenst.
- Nadere (offshore specifieke) definitie over de ingebruikname van de productie-installatie gewenst (zie ook artikel 4 lid 1 van bijlage bij artikel 8)

Artikel 2 Verstrekking subsidie WOZ

- Gesproken wordt van Kavel I of kavel II. Hoe verhoudt zich dit tot gecombineerde subsidieverstrekking bij gebundelde aanvragen (zie ook art 4 lid 4 en art 6)?

Artikel 3 Nominaal vermogen

- Lid b. Max. 380MW per kavel; condities waaronder het vermogen boven de 350 MW benut kan worden zijn onbekend. Indien de optie tot overplanting serieus wordt beoogd, is verduidelijking van de voorwaarden gewenst. Mag de netbeheerder dit op ieder moment terugschakelen? Of is het altijd beschikbaar (zoals in Denemarken)? Compensatie middels Congestie management model (economisch 380 vs. 350 MW) gewenst om terugschakelen bij verschillende producenten op de kavels mogelijk te maken.

Artikel 4 Periode indiening

- Lid 1 en 2: zie de opmerkingen in de inleiding bij deze brief bij “Ad 4” aangaande “IJKpunt” en de daaraan gekoppelde periodes.
- Lid 4: niet-gebundelde aanvraag per kavel en een gebundelde aanvraag voor beide kavels; welke aanvraag telt bij meerdere indieningen? Wat telt als “producent”? Is iedere aparte B.V. een producent? Of een samenstelling van moederbedrijven?
- Indieningsdossier: Hoe dient dit eruit te zien, waar moet het uit bestaan, wat zijn de beoordelingscriteria? Wij verzoeken om hier een Handleiding voor op te stellen. Voorgesteld wordt om in ieder geval deel van het indieningsdossier te laten zijn: een getekende

uitvoeringsovereenkomst en een voorwaardelijke bankgarantie, afroepbaar vanaf het moment van subsidiebeschikking.

Artikel 5 Afwijzingsgronden

- Het niet (op tijd) stellen van de bankgarantie een reden tot afwijzing zou moeten zijn.
- Hetzelfde geldt voor een niet ondertekende uitvoeringsovereenkomst.
- *(volgens artikel 17.1.c van de wet WoZ kan de minister de vergunning (wijzigen of) intrekken als de subsidie is ingetrokken; wij verzoeken u na te gaan of het intrekken van de subsidie en het intrekken van de vergunning met elkaar zijn gesynchroniseerd in Regeling en Wet, en zo nee dit dan aan te passen).*
- Lid a. Een typische equity/loan-verhouding voor WOZ projecten is 30/70. De eis van 5% is daarom te laag en vergroot het risico op onvoldoende draagkrachtige partijen. Voor een project van orde grootte 1 mld euro dat in relatief korte tijd moet worden gerealiseerd zou een eis van 25% de overheid betere garantie bieden op realisatie en het verkleinen van de kans op vertraging. Het is ook een betere garantie dat de totale financiering daadwerkelijk gaat rondkomen. Een duidelijk bewijs van banken dat leverage van meer dan 70% Vreemd Vermogen mogelijk is, is gewenst, ook hoe deze eisen in geval van een consortium door de deelnemers moeten worden gesteld. Hoe wordt vastgesteld dat de deelnemende moederbedrijven in een consortium voldoende draagkracht hebben? Daarnaast aan EV-eis vastklinken een schriftelijke investeringsbereidheid dat dat EV daar ook beschikbaar voor is.
- Lid b. Inhoudelijk: art. 14 Wet WoZ (vergunbaarheid); hierin zit nog een tweede financiële toets, waar geen objectieerbare criteria tegenover staan. In de uitvoeringsregeling Wet WoZ is opgenomen dat er voldaan moet worden aan de eisen van de uitvoeringsregeling SDE (art 2.3.b) een exploitatieberekening en opbrengstberekening.
- De standaard toets voor financiële haalbaarheid en exploitatieberekening in de SDE+ zou niet van toepassing zijn. Komt daar dan wel een aparte behandeling met aparte handleiding (SMART) voor indiening? De financiële haalbaarheid zou wel beoordeeld dienen te worden en de criteria moeten objectief te toetsen zijn.
- Tot slot wordt in overweging gegeven om aantoonbare ervaring met windenergieprojecten op zee ook als voorwaarde op te nemen.

Artikel 6 Subsidieplafond / rangschikking

- Hoe nauwkeurig moet het bod zijn (cijfers achter de komma)?
- Verduidelijken hoe het subsidieplafond wordt berekend (m.n. vollasturen). Dit is een totaal bedrag aan SDE+ over 15+1 jaar. Hoe wordt de P50 voor dit bedrag vastgesteld? Is dit de limiet op basis van de basiselektriciteitsprijs?
- Ten aanzien van de vollasturencap (en P50) stellen wij voor deze op een vaste en hoge waarde vast te stellen in plaats van dit op te nemen als onderdeel van de bieding; zie hiervoor de paragraaf 'Verhoog vollasturencap' in de inleiding van de ze brief,

Artikel 7 Maximaal tenderbedrag

- Geldt er één (ongedifferentieerd) maximumbedrag voor beide kavels? Wij verwachten wel duidelijke kostenverschillen tussen de kavels. Hoe wordt dit verdeeld tussen kavels I en II?
- Het overleg met Ministerie van EZ over de hoogte van het maximum tenderbedrag loopt nog.

Artikel 8 + bijlage Uitvoeringsovereenkomst en bankgarantie

- De uitvoeringsovereenkomst als getekend document zou moeten worden bijgevoegd bij de bieding en wordt daarmee tegelijkertijd van kracht met de beschikking. Mocht dat niet zo worden bepaald, dan is een opschortende voorwaarde alleen onvoldoende. Hier moet een tweede termijn gesteld worden waarbinnen alsnog moet worden voldaan; zo niet dan volgt intrekking. Bij voorkeur is er helemaal geen tweede termijn, maar volgt intrekking direct bij het niet voldoen. Zo heeft nummer 2 in de tender een eerlijke kans. In de toelichting is opgenomen dat de minister de SDE+ beschikking op “nihil” kan zetten en vervolgens een andere partij kan aanwijzen. Is er wel sprake van ingebrekestelling? Welke termijnen? Wat gebeurt er dan met de vergunning die tegelijk met de SDE+ beschikking wordt verleend? Wij verwijzen hier voor ook naar de toelichting in de inleiding van deze brief.
- De bankgarantie zou (voorwaardelijk) gesteld moeten worden bij de bieding en wordt afroepbaar tegelijkertijd met de beschikking. Mocht dat niet zo worden bepaald, dan is een opschortende voorwaarde alleen onvoldoende; dan geldt dezelfde regeling als hierboven. Om te borgen dat alleen serieuze biedingen worden gedaan wordt voorgesteld om de termijn voor het stellen van de bankgarantie (tegelijk met de ondertekening) als fatale termijn te beschrijven: het niet tijdig stellen van de bankgarantie is dan een grond voor weigering of intrekking
- De omvang van het eigen vermogen (art 5) van de indiener dient groter te zijn dan 25% van de totale investeringskosten;
- Het ‘financieringsplan’ staat nu niet (meer) in de regeling, verzoek is om deze wel op te nemen
- Bij bieding worden de bankgarantie en de ondertekende uitvoeringsovereenkomst (art 8) overhandigd;
- De eerste bankgarantie dient in verhouding te staan tot hetgeen waarvoor zekerheid wordt gesteld en zal hoger moeten liggen zodat een voldoende drempel wordt gesteld om speculatie tegen te gaan, bijvoorbeeld € 15 miljoen;
- De tweede bankgarantie is minder van belang en zou bij een voldoende hoge eerste bankgarantie achterwege kunnen blijven. Mocht er toch een tweede bankgarantie blijven gelden, dan zou die bij voorkeur na 18 maanden ipv 12 maanden moeten worden gesteld gelet op het verwachte moment van de financial close.
- In overweging gegeven om aantoonbare ervaring met windenergieprojecten op zee ook als voorwaarde op te nemen, bijvoorbeeld minimaal twee windparken in portfolio.
- Wij verzoeken u de Regeling uit te breiden met de redenen waarom de Staat de beschikking opschort (nu enkel genoemd in de Uitvoeringsovereenkomst, Artikel 2.3). Intrekking zou ook moeten kunnen op verzoek van de subsidieontvanger en ook nog na 12 maanden, bijvoorbeeld als kavelbesluit en/of subsidiebeschikking te lang in juridische procedure blijven. Wij verzoeken u het vrijgevallende subsidiebedrag in dat geval exclusief voor windenergie op zee beschikbaar te houden. Ook verzoeken wij u aan de Uitvoeringsovereenkomst (Artikel 4) toe te voegen wat de consequenties zijn van intrekking, zowel voor deelnemende partijen als het vrijgevallende subsidiebedrag. Omwille van zekerheid voor alle geïnteresseerde en deelnemende partijen is het van belang dat deze procedures eenduidig in de Regeling zelf en overeenkomstig in de Uitvoeringsovereenkomst worden opgenomen. Duidelijkheid hierover zal bovendien de kans op beroep en bezwaar verkleinen
- Bovenstaande opmerkingen te verwerken in de tekst van de overeenkomst (bijlage bij artikel 8)

Artikel 9 (lid 2 en 3) (start subsidie bij fasering realisatie windpark, over- of onderproductie meenemen naar volgend jaar (Banking))

- Banking heeft een sterke samenhang met de compensatieregeling in AMvB STROOM en dient dus ook in samenhang te worden bekeken. Verwezen wordt naar bijlage B bij deze brief.
- Door gewoon 5 jaar bij te tellen bij het moment van de subsidiebeschikking (begin juli) komt men uit middenin een bouwseizoen. Idealiter wordt de installatie uitgevoerd in de zomermaanden omdat het weer dan het meest gunstig is. Echter de zomer (juli) is in dit geval dan net het moment waarop de installatie moet klaar zijn. Bijgevolg is er dat laatste jaar geen volledig bouwseizoen beschikbaar, wat dat laatste half jaar feitelijk onbruikbaar maakt indien er gekozen wordt om in één bouwseizoen te gaan installeren, zeker met de nu nog geldende heibeperkingen. De facto dan geen vijf maar viereneenhalf jaar. Daarom zou de gegeven flexibiliteit moeten afgerond worden naar het einde van het jaar. Dus: "vijf jaar flexibiliteit waarbij het tellen begint aan het einde van het jaar waarin de subsidie wordt toegekend" ofwel "de subsidietermijn van 15 jaar begint te lopen ten laatste aan het einde van het kalenderjaar, vijf jaar na het beschikken van de subsidie".

Artikel 10 (ingebruikname)

- Het windpark moet in gebruik zijn binnen vijf jaar na onherroepelijk Kavelbesluit, maar ook de Windvergunning en SDE-beschikking moeten onherroepelijk zijn. De datum waarop alle drie onherroepelijk zijn moet gelden als start van de 5-jaars termijn.
- Tevens moet schade worden vergoed indien een eerder afgegeven de beschikking zou worden vernietigd.
- Beschikbaarheid net op zee: voor de compensatie van gemiste inkomsten als gevolg van het niet-beschikbaarheid net wordt verwezen naar bijlage B bij deze brief.
- Banken zullen niet meewerken aan Financial Close, noch het toekennen van trekkingsrechten zolang van onherroepelijkheid van zowel *Kavelbesluit* als de *Windvergunning* en de *SDE-beschikking* geen sprake is. Zoals nu voorzien zal de subsidiebeschikking pas onherroepelijk zijn ver nadat het kavelbesluit en de windvergunning onherroepelijk zijn. Echter, de subsidieduur is volgens de SDE gekoppeld aan het onherroepelijk worden van het kavelbesluit, terwijl pas een investeringsbesluit genomen kan worden op het moment dat ook de subsidiebeschikking onherroepelijk is. Dat levert in potentie de onuitvoerbare situatie op dat de subsidiestart al in zicht komt, terwijl er nog geen investeringsbesluit genomen kan worden. Wij verzoeken u de *SDE-beschikking* en *windvergunning* daartoe in artikel **10.2** van de Regeling toe te voegen.
- Een alternatief kan zijn dat de Staat de subsidieontvanger vrijwaart voor eventuele schade.
- Bovenstaande is niet alleen cruciaal met het oog op het tijdig kunnen realiseren van een windpark op zee, maar vooral ook met het oog op het prijsopdrijvende effect dat de onzekerheid rondom de windvergunning en de subsidie met zich meebrengt. De procedures die nu voor vergunning en beschikking gevolgd worden, kunnen er toe leiden dat (uitgaande van een tendersluiting in maart 2016) er pas in de 2^e helft 2017 een onherroepelijke uitspraak (of vergunning & beschikking) ligt. Gedurende deze gehele periode kan en zal een initiatiefnemer geen contracten aangaan of een investeringsbesluit kunnen nemen. Prijonzekerheden die samenhangen met deze periode van anderhalf jaar zullen daarmee een enorm effect hebben op de hoogte van de bieding, *als* deze onzekerheden al zijn in te schatten.

Artikel 11

- Het is onduidelijk hoe de profiel- en onbalansfactor door RVO/ECN berekend wordt. Een transparante methodiek is noodzakelijk, zeker voor buitenlandse investeerders. Studies van ECN en andere gerenommeerde partijen wijzen op het toenemende belang van de profiel- en onbalansfactor naarmate het aandeel windenergie toeneemt. De bepaling van de profiel- en onbalansfactor is echter niet transparant. Dit leidt tot onnodige risico's voor investeerders in windenergie. Daarom is het wenselijk dat de profiel- en onbalansfactor op een transparante en consistente manier wordt vastgesteld. Dit verbetert de investeerbaarheid en draagt daarmee bij aan het realiseren van de doelstelling voor windenergie. Transparantie en objectiviteit kunnen relatief eenvoudig bereikt worden nu sinds januari 2015 alle windpark-exploitanten verplicht zijn dagvoorstel-voorspellingen en gerealiseerde productie te rapporteren aan systeembeheerder TenneT en ENTSO-E (samenwerkende Europese systeembeheerders) in het kader van Europese transparantierichtlijnen. De realisatiedata en de fout in de voorspelling kunnen eenduidig worden vertaald in een profiel- en onbalansfactor. Ook het proces van vaststellen van het correctiebedrag kan zo transparant en herleidbaar worden gemaakt zodat het kan worden vastgelegd in de regeling ten behoeve van investeringszekerheid.
- Ten aanzien van de P50-methodiek is verwijzen we naar 'Ad 5' van de inleiding bij deze brief, evenals de opmerkingen bij artikel 6 en bijlage B bij deze brief.

Artikel 12 Voorschotverlening en correcties

- In jaar 16 dient ook een voorschot te worden verleend, voor de verwachte hoeveelheid te banken SDE+.
- Het is onduidelijk hoe de jaarlijkse correctiebedragen door RVO/ECN berekend gaan worden, waarmee de SDE deels onvoorspelbaar wordt en daarmee een extra risico inhoudt.
- Hoe wordt de waarde van de garanties van oorsprong vastgesteld: recent rapport van het CBS laat zien dat directe prijswaarneming niet goed mogelijk is. De waarde van GvO's kan fors toenemen. Riskant als onduidelijk blijft hoe dit in het correctiebedrag wordt verdisconteert.

Artikel 13 (wijziging SDE regeling)

- Het schrappen van de eis van het aanleveren van een financieringsplan doet afbreuk aan het belang van een adequate onderbouwing van een bieding. Het beperkt ook de reikwijdte van art. 59 van het SDE Besluit waarin de technische, financiële en economische haalbaarheidstoets is verankerd. De Artikelsgewijze toelichting gaat er vanuit dat dit financieringsplan, omdat er een intentieverklaring van de financiers bij moet, er nog niet kan zijn op het moment van de aanvraag;
- Art. 56 van het SDE Besluit, verder uitgewerkt in art. 4 van de Algemene Uitvoeringsregeling (tijdschema bouw, exploitatieberekening, financiële onderbouwing), bepaalt dat een projectplan deel moet uitmaken van de aanvraag, inclusief financieringsplan, inzicht eigen vermogen en intentieverklaring.
- In de praktijk zal het praktisch niet voorkomen dat het aandeel van het eigen vermogen onder de 20% zakt, en is een intentieverklaring meestal niet aan de orde.

- Daarom en om een zo grondig mogelijke toets conform art. 59 van het SDE Besluit mogelijk te maken teneinde speculatieve biedingen te voorkomen, dient de eis van het financieringsplan gehandhaafd te blijven.
- Art 13 A lid 5. Wat is de reden van de beperking van de berekeningsmethode van de P50-waarde tot de productie van windparken die vóór 1 juli 2015 in gebruik zijn genomen? Waarom is het niet de bedoeling dat biedingen beïnvloed worden door toekomstig te bouwen parken? Immers, de productie van Borssele 1 en 2 kan negatief beïnvloed worden door de Belgische parken Northen en Rentel. Er mag/kan dus geen rekening gehouden worden met de andere nieuw te bouwen parken als Borssele 3+4 en de Belgische parken (o.a. Northen en Rentel). Waarom dit risico niet bij de ontwikkelaar laten?
- Verduidelijken dat de datum van 1 juli 2015 betrekking heeft op de reeds aanwezige turbines in de omgeving (zog-effect) en niet op de turbines in het bod.
- Art 13 A lid 6 Het aantonen van het eigen vermogen moet hard zijn (accountantsverklaring); de gestelde eis dat het 'meest recente jaarverslag' moet worden overlegd biedt onvoldoende zekerheid. Niet uitgesloten is dat partijen ten tijde van de aanvraag nog niet het jaarverslag over 2015 hebben en dat het jaarverslag over 2014 nog niet is goedgekeurd. Om deze reden zou aan dit artikel/lid kunnen worden toegevoegd dat het overgelegde jaarverslag goedgekeurd en ten hoogste 24 maanden oud mag zijn.
- Aanvragers zullen veelal als consortium optreden. Dergelijke consortia worden ad hoc gevormd en zullen nog geen jaarverslag hebben vastgesteld ten tijde van de aanvraag. Voor wat betreft de wijze waarop een aanvrager inzicht moet bieden in zijn eigen vermogen, zou de Regeling kunnen worden uitgebreid door op te nemen dat consortia inzicht kunnen bieden in hun eigen vermogen door het overleggen van het meest recente jaarverslag van elk van zijn leden.
- Om vertraging in de gunningsfase zoveel mogelijk te beperken wordt voorgesteld art. 13 A aan te vullen met een bepaling dat, in aanvulling op artikel 56 lid 2 onder g en lid 3, de getekende uitvoeringsovereenkomst en de afgegeven bankgarantie moeten worden overgelegd.
- Art 13 B lid 4: De termijn van 1 jaar is hier niet van toepassing. Er komt geen andere termijn voor in de plaats.
- Uit de Toelichting blijkt dat "Het nieuwe zesde lid van artikel 2 ... Dochterondernemingen mogen het eigen vermogen van de moedermaatschappij naar rato meetellen." Aangezien bij subsidietoekenning aan bijvoorbeeld een project BV, in de eigen vermogensrekening een grond voor juridische procedures gezien kan worden dient de toelichting omtrent het vermogen van de moedermaatschappij in de tekst van de Regeling zelf opgenomen te worden. De rechter zal immers primair aan de tekst van de Regeling zelf toetsen, niet aan de Toelichting.

Artikel 14 (inwerkingtreding ism Kavelbesluit)

Bijlage bij artikel 8

Uitvoeringsovereenkomst:

- De compensatieregeling (zie bijlage B bij deze brief) dient te worden opgenomen in de uitvoeringsovereenkomst
- Art. 2.1: 1^e bankgarantie: geen €5 mln, maar €15 mln

- Art. 2.2: 2e bankgarantie – indien noodzakelijk - (totaal €25 mln) niet stellen binnen 12 maanden, maar binnen 18 maanden (sluit beter aan bij benodigde tijd voor Financial Close). Parent guarantee moet worden toegestaan.
- Art 2.3: Op welke grond kan de overheid de beschikking binnen 12 maanden intrekken??
- Art 3.1: het is onduidelijkheid aan welke voorwaarden voldaan moet worden om de vrijval in werking te laten stellen
- Art. 4 Boetes: Bij het niet voldoen van de bankgarantie na 4 weken van toewijzing dient geen boete te worden gesteld maar is dat een grond voor afwijzing (zie toelichting bij artikel 8.
- Art 4 lid 1 Wat wordt precies bedoeld met ‘in gebruik nemen’? is dat “first power delivery to grid”? (zie ook artikel 1 begripsbepalingen) Hoe is dit gerelateerd aan de vijf strings? Als ingebruikname op het gehele park slaat dan proportionele boete: de flexibiliteit in het huidige voorstel is verlaagd tov het vorige voorstel, maar de boetes voor het overschrijden van die 5 jaar zijn hetzelfde gebleven. Het is belangrijk om de boetes proportioneel te maken aan de gegeven flexibiliteit, zeker in het geval het 16^e jaar komt te vervallen. Anders wordt het risico voor de ontwikkelaar te groot. Dit vermindert competitie en zorgt voor hogere biedingen omdat sommige ontwikkelaars het risico onverantwoord groot vinden (re: Anholt, Denemarken). Het verlichten van de boetes voor overschrijden van de tijd heeft daarop een positieve uitwerking (re: Horns Rev 3, Denemarken).
- Art 4.2: Hoe is dit bedrag gemaximeerd? Wel boete maar geen bankgarantie.
- Art. 4.7: Er is geen sprake van schadevergoeding door de staat (gemaakte kosten voor biedingen en lopende werkzaamheden, voorbereidingen etc; dit is niet het aanvangen van de bouw (art 5.2)). Beroepsprocedure na subsidiebeschikking; de klok voor de 5 jaar gaat lopen vanaf het moment van de subsidiebeschikking. Dit zou moeten zijn vanaf het moment dat de subsidiebeschikking onherroepelijk is. Indien dit niet zo is, hangt er een groot risico vast aan potentiële beroepsprocedures die in die 5 jaar gaan eten.
- Art. 5.1 betreft vrijwaring voor Staat inzake inhoud onderzoeksrapportages. Dit artikel is niet wenselijk; op deze manier komt de verantwoordelijkheid voor de juistheid van de grondgegevens bij de bieder te liggen.
- Art6. Is er geen uitvoeringsovereenkomst tijdens tweede helft van de bouw en operatie? (aangezien de uitvoeringsovereenkomst eindigt door teruggave bankgaranties?).

Europese commissie

De beoogde instemming van de Europese Commissie (Toelichting I.4) met de Regeling laat onverlet dat er een MSK-toets conform art. 4 van het SDE Besluit dient plaats te vinden. De vraag is of de procedure-doorlooptijd die hiermee gemoeid is invloed heeft op het moment van de FID. Klopt het dat met de goedkeuring van de Regeling door de Europese Commissie goedkeuring van individuele beschikkingen niet meer aan de orde is (e.e.a. zoals in de eerdere gesprekken met de sector reeds is aangegeven)?

BIJLAGE A – Dialoog met overheid

Enkele suggesties voor latere tenders

Door na het indienen van de bieding met de overheid in dialoog te treden over het projectplan en parkontwerp, kunnen onzekerheden weggenomen en risico's geminimaliseerd worden. Hierdoor kunnen het plan en ontwerp en daarmee ook de **bieding verder geoptimaliseerd** worden wat zal leiden tot de laagst mogelijke prijs voor windenergie op zee.

Het Nederlandse systeem gaat nu niet uit van een "preliminary bid", met aansluitend een "negotiation process" met de overheid waarin alle vragen en onduidelijkheden aan bod kunnen komen (zoals het geval is in Denemarken). Een dergelijk systeem zou voor de (latere) tenders een formeel en transparant kader kunnen bieden (alle vragen en antwoorden worden publiek gemaakt) wat de risico's (en dus de kosten) voor de ontwikkelaar significant vermindert. Concrete vragen kunnen dan aan bod komen (bijvoorbeeld specifieke lokaties voor funderingen of kabels) Dat vermindert de kans dat een bod wordt afgewezen en het laat de meest optimale lay-out toe, wat ervoor zorgt dat scherper kan geboden worden. Om risico's te minimaliseren en iedereen toegang te bieden tot dezelfde informatie wordt daarom een formeel proces van (publieke) dialoog, met een Q&A systeem en tenderbulletins, met de overheid geprefereerd boven het huidige 'eenmalige' proces. Dit proces van vragen stellen, en openbare antwoorden communiceren kan zelfs eerder aanvangen dan de formele opening van de tender.

BIJLAGE B – Reactie NWEA compensatieregeling

Verhouding compensatieregeling net op zee (in AMvB STROOM) in relatie tot de MR SDE+

Voorstel NWEA (R3, 28-4-15)

Ten aanzien van de compensatieregeling voor (het niet beschikbaar zijn van) het net op zee is de wens van de sector dat de regeling zodanig is ingericht dat de schade zo veel mogelijk volledig en direct wordt vergoed.

Bij *te late oplevering* gaat het dan om het direct vergoeden van gemiste inkomsten uit elektriciteitsverkoop en SDE+ in plaats van uitgestelde inkomsten. Bij *niet-beschikbaarheid* gaat het dan ook om de gemiste SDE+ te vergoeden in plaats van alleen de gemiste elektriciteitsverkoop. In de huidige SDE+ regeling kan hierdoor een overlap ontstaan tussen compensatie en de SDE+, wat onwenselijk is. Er zijn verschillende opties om de overlap te voorkomen.

In alle gevallen wordt uitgegaan van **directe vergoeding van gemiste inkomsten, plus de gevolgschade**. Een oplossing moet dan worden gezocht voor het voorkomen van ‘overlap’. NWEA stelt het volgende voor om ‘overlap’ te voorkomen:

Compensatieregeling bij te late oplevering

NWEA heeft een sterke voorkeur voor het alternatief waarin de looptijd van de SDE+ start op het moment dat er recht op compensatie ontstaat. Hierbij worden de volledige gemiste inkomsten (verkoop elektriciteit en equivalente SDE+ inkomsten) vergoed. In de regeling dient daarbij te worden bepaald dat tijdens de compensatieperiode geen ‘overlap’ ontstaat, m.a.w. dat eerst gecompenseerd wordt en later niet alsnog SDE+-subsidie zou worden genoten. Dit zou als volgt kunnen worden voorkomen:

De (theoretische) vollasturen berekend voor de gecompenseerde productie worden gewoon meegeteld in de totale productie voor dat jaar, zodat het systeem van banking niet verstoord wordt. Er wordt voor deze gecompenseerde vollasturen echter geen SDE+ betaald (bijvoorbeeld door de SDE+ subsidie voor deze uren op 0 euro te stellen). Indien de SDE+ termijn intussen gewoon doorloopt, wordt er dus niet dubbel gecompenseerd. Ook wordt het systeem van banking voor goede en slechte windjaren niet verstoord.

Compensatieregeling bij niet-beschikbaarheid

NWEA stelt hier een twee alternatieve oplossingen voor om overlap te voorkomen.

- Het eerste alternatief komt er op neer dat de compensatieregeling bij tijdelijke niet-beschikbaarheid van het net hetzelfde is als bij te late oplevering van het net. Met andere woorden, zowel gemiste elektriciteitsverkoop als SDE+ inkomsten worden vergoed, de SDE+ periode loopt gewoon door tijdens de niet-beschikbaarheid (zie beschrijving van de mogelijke systematiek voor het vermijden van overlap hierboven)
Met deze regeling treedt geen overlap op en kan het 16e jaar dus behouden blijven.

Ten aanzien van het 16e jaar dient opgemerkt te worden dat deze in combinatie met banking, net als bij Wind op land, primair is bedoeld voor variaties in windsnelheid en voor niet-beschikbaarheid van het park zelf. Het 16e jaar en banking zijn nooit primair bedoeld als compensatie voor niet-beschikbaarheid van het net.

- Het tweede alternatief hangt samen met de vollasturen cap. In dit alternatief wordt zowel het 16e jaar als banking losgelaten. Daarvoor in de plaats komt er een hoge vollasturencap (bijvoorbeeld 5000 uur, of P1 +100 uur). Net als in het eerste alternatief vindt er hierbij volledige compensatie plaats voor zowel gemiste inkomsten uit elektriciteitsverkoop als SDE+. Doordat er hier geen banking en 16e jaar meer bestaat is er, net als in het eerste voorstel, nooit sprake van overlap. Daarbij kan de vollasturencap samen met het maximale vermogen (350/380 MW) gebruikt worden voor het vaststellen van het subsidieplafond per kavel.

Merk op dat hiermee ook de rol van de P50 in de bieding verandert. Voordeel daarvan is dat dit het risico wegneemt dat er langslpende procedures volgen over de winnende P50, waarvoor momenteel geen duidelijke criteria bestaan, welke tot vertraging in het onherroepelijk worden van de beschikking, en daarmee de realisatie van het park, kunnen leiden.

Overigens kan dit alternatief ook van toepassing dienen bij 'te late oplevering'.

BIJLAGE C**Koppeling Realisatieovereenkomst en Aansluit- en Transportovereenkomst netbeheerder**

Zoals nu voorzien zal ten tijde van het indienen van de bieding nog geen definitieve Realisatieovereenkomst (REA) of Aansluit- en Transportovereenkomst (ATO) beschikbaar zijn. Dat betekent dat bij de bieding uitgegaan zal moeten worden van de dan beschikbare concepten, zoals bevestigd tijdens de bijeenkomst op 16 april 2015. Dit leidt tot de vraag wat het mechanisme is bij (ingrijpende) wijzigingen van de definitief te tekenen overeenkomsten met de netbeheerder ten opzichte van de concepten. Bij voorkeur dienen de definitieve ATO & REA minimaal zes maanden voor de sluiting van de tender beschikbaar te zijn. Mochten de ATO en REA later beschikbaar zijn, dient de tendersluitingsdatum evenredig op te schuiven. Mogelijke alternatieve oplossingen zijn om dit ofwel op te nemen in de Regeling, in die zin dat de winnende bieder zijn geboden subsidiebedrag alsnog mag wijzigen bij kostenverhogende of opbrengstverminderende wijzigingen in de definitieve overeenkomsten ten opzichte van de concepten bij bieding, ofwel door in deze overeenkomsten op te nemen dat de netbeheerder de kosten/opbrengstverliezen draagt van significante wijzigingen.

BIJLAGE D - Ijkpunt:***Tenderperiode, ijkpunt voor start:***

Het **ijkpunt** voor de start van de tenderperiode is het moment dat er voldoende gegevens beschikbaar zijn om een serieus bod te kunnen voorbereiden, minimaal bestaande uit:

- Alle te certificeren data gepubliceerd (bodemgesteldheid, waterdiepte, windgegevens zowel actueel gedurende een jaar, als historisch van omliggende parken , enz.)
- (Ontwerp) aansluitvoorwaarden en netcodes TenneT gepubliceerd (netfrequentie, stroomkwaliteit, blindstroomvermogen, back up generator, 33 of 66 kV, enz., technisch ontwerp onderstation, Realisatieovereenkomst en de Transport- en Aansluitovereenkomst, enz., zie ook bijlage C bij deze brief)
- (Ontwerp) kavelbesluit inclusief mitigerende maatregelen ecologie gepubliceerd
- SDE Uitvoeringsregeling en Ministeriële Regeling definitief

Tenderperiode, geen wijzigingen:

Er treden vervolgens geen significante wijzigingen op :

- Data maximaal drie maanden na ijkpunt gecertificeerd
- Definitieve aansluitvoorwaarden en netcodes ongewijzigd t.o.v. ontwerp
- Mitigerende maatregelen ecologie als in ontwerp kavelbesluit ongewijzigd in definitief kavelbesluit
- Significant is in ieder geval alles wat directe invloed heeft op de keuze van: turbine, fundering, kabels, werkmethoden en park lay out

Het ijkpunt schuift navenant mee bij significante wijzigingen***Tenderperiode, periode tot sluiting:***

De sluiting van de tender is negen tot twaalf*) maanden na het **ijkpunt** of zoveel later afhankelijk van:

- Formele opening tender (alle wetgeving definitief) minimaal vier maanden voor sluiting tender
- Wet STROOM, inclusief aanwijzing TenneT en inclusief AMvB compensatieregeling, van kracht minimaal drie maanden voor sluiting tender
- Definitieve SDE uitvoeringsregeling voor sluiting tender goedgekeurd door EC
- Oplevering TenneT aansluiting in 2019

*) hoe langer de tenderperiode hoe groter de kostenreductie